

Samverkan på sparlåga

Kartläggning av industrins
engagemang i industritekniska
programmet i Familjen Helsingborg

Erik Ehn Blomgren, Expert Kompetensförsörjning, Sydsvenska Handelskammaren

Handelskammaren
I sydsvenska företags intresse

Handelskammaren
I sydsvenska företags intresse

Sydsvenska Industri- och Handelskammaren är en privat organisation som arbetar i sydsvenska företags intresse. Vi påverkar företagens villkor genom bland annat utveckling av infrastruktur och utbildningssystem. Vi stöder affärer genom service inom internationell handel och olika utbildningar. Vi sammanför företag i olika nätverk och på våra många möten. Handelskammaren har drygt 2 500 medlemsföretag och finns i Skåne, Blekinge, Kalmar, Kronobergs och södra Hallands län.

Innehållsförteckning

Inledning	4
Om Familjen Helsingborg	5
Industri och tillverknig i Familjen Helsingborg	5
Industrins samverkan	6
Om industritekniska programmet	6
Syftet med det praktiska lärandet	8
Resultat	10
APL och lärlingsplatser - statistik	10
Slutsats / Rekommendationer	12
Bilaga 1	14
Bilaga 2	15

Inledning

Det praktiska lärandet, det vill säga lärandet som sker på en riktig arbetsplats, anses vara så viktigt att det är inskrivet i lagen. Elever som går ett yrkesprogram i Sverige, antingen på gymnasiet eller inom Komvux, måste som en del av sin utbildning genomföra praktik. Trots detta har vi anmärkningsvärt lite kunskap om hur detta samarbete mellan skola och näringsliv faktiskt ser ut. Det saknas en tydlig bild av hur praktiken och samverkan i stort fungerar, och det finns ingen sammanhållen statistik, vare sig på regional eller nationell nivå.

Handelskammarens undersökning om det industri-tekniska programmet i nordvästra Skåne visar tydligt att en sådan statistik är värdefull. Inom samverkansområdet Familjen Helsingborg pekar resultaten på att samverkan har utvecklingspotential, men en riktig jämförelse med övriga Sverige är svår att göra eftersom motsvarande data saknas. Många skolor har bristfälliga eller obefintliga programråd, och det finns ingen statistik över företagens engagemang i utbildningsprogrammen. Undersökningen visar att ett fåtal företag tar ett omfattande ansvar för elevernas arbetsplatsförlagda lärande (APL),¹ medan den absoluta majoriteten av företag inte har någon etablerad kontakt med skolorna. En handfull företag står för 25 procent av det totala antalet APL-platser och dryga 20 företag står för hälften av alla platser i regionen.

Undersökningens resultat visar också att det från skolor finns en oro kring att säkerställa antalet praktikplatser och skolorna värnar om sina enskilda relationer med företagen. Samtidigt visar statistiken att de företag som tar emot mer än en elev ofta gör det från mer än en skola. Cirka 35 av företagen tar emot från minst två skolor och dessa företag tar tillsammans emot cirka 2/3 av alla elever i Familjen Helsingborg. Det är alltså ett fåtal företag som tar ett

stort ansvar för att se till att elever får kontakt med näringslivet och dessa har nästan alltid relationer med mer än en skola. Dessutom tar dessa företag ofta emot såväl gymnasieelever som komvuxelever. Handelskammarens undersökning indikerar att rädslan för att förlora APL-platser är ogrundad och att ett utökat samarbete mellan skolor skulle vara fördelaktigt, exempelvis genom ett regionalt programråd som är gemensamt för Komvux och Gymnasiet, och med en öppen statistik över samverkan.

Handelskammarens rapport understryker också behovet av nationell statistik över hur samarbetet mellan näringslivet och skolorna ser ut. Endast med sådan data kan vi föra välgrundade diskussioner om hur samverkan bör utformas för att säkra framtidens kompetensförsörjning. Ett nationellt register över APL-platser är nödvändigt för att förbättra samverkan och säkerställa att utbildningssystemet effektivt möter arbetsmarknadens behov. Detta gäller inte bara för industri-tekniska programmet utan borde finnas för samtliga nationella yrkesprogram.

Sverige är en av världens ledande nationer när det gäller att registrera och mäta olika samhällssektorer. Men när det gäller samverkan mellan näringsliv och utbildningsväsende finns det få aggregerade data. Handelskammaren har därför genom kvantitativ data och intervjuer undersökt samverkan i nordvästra Skåne, inom det kommunala samverkansområdet Familjen Helsingborg. Det som primärt undersökts är programråd samt APL och lärlingsplatser. Genom intervjuer med samtliga skolor i Familjen Helsingborg och insamling av data från perioden 2021–2024, har man skapat en mer eller mindre heltäckande bild av samverkan i regionen.

Rapporten är framtagen i samarbete med Familjen Helsingborg.

1. Arbetsplatsförlagt lärande kan innebära både att man gör en kortare praktik vid sidan av sin skolförlagda utbildning och att man går som lärling där huvuddelen av utbildningen är förlagd på ett företag.

Om Familjen Helsingborg

"Familjen Helsingborg" refererar till ett kommun-samarbete mellan kommuner i nordvästra Skåne. Samarbetet strävar efter att stärka regionens identitet och ekonomi genom gemensamma projekt inom områden som utbildning, kultur, näringsliv och infrastruktur. Man har sedan flera år fritt sök för utbildningar mellan deltagande kommuner på både gymnasiet och Komvux, och man har i dagsläget vad som får betraktas en omfattande utbildningsintegration mellan kommunerna.

Familjen Helsingborg är en gemensam lokal arbetsmarknadsregion (LA), och ingår i den större LA Malmö Helsingborg med totalt cirka 1,2 miljoner invånare.

Av dessa bor cirka 375 000 i Familjen. Det finns en stor rörlighet mellan kommunerna med välfungerande kommunikation i form av såväl buss, järnväg som bil. Avstånden är över lag korta och kommunikationerna goda. Man kommer såväl från syd till norr; Landskrona till Örkelljunga, som från öst till väst; Perstorp till Båstad, på under timmen med något av färdssätten.

Industri och tillverkning i Familjen Helsingborg

Industrin i nordvästra Skåne består av en blandning av traditionella och högteknologiska sektorer. Regionen har en stark industriell tradition och har, liksom övriga Sverige, genomgått en betydande omvandling under de senaste decennierna. Industrin påminner om Skåne i stort med en bred palett av små och medelstora företag samt några enstaka storföretag med över 1000 anställda. Det finns 679 företag i regionen som har en SNI-kod C tillverkning (minst två anställda, lämnad årsredovisning senast 2022 och en omsättning på minst 1 miljon kronor).²

Företagsstorlek	Antal företag
2–9	385
10–50	198
51–250	77
251–	19

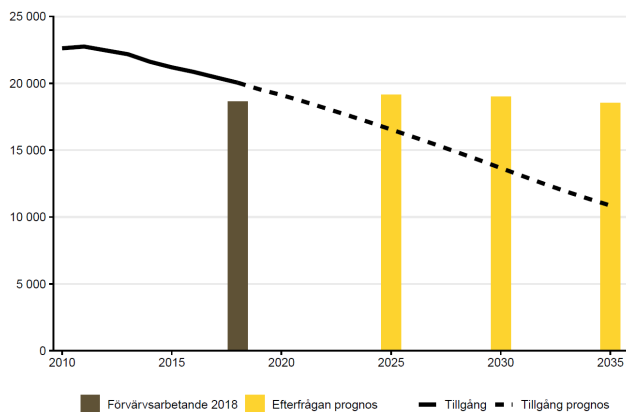
2. Denna avgränsning har gjorts med utgångspunkt i att få företag som potentiellt kan ha en samverkansrelation med skolväsendet. Statistiken visar också att det bara en några enstaka enmansföretag som tar emot elever på praktik, och då har de flera gånger inte SNI-kod C tillverkning.

Industrins samverkan

Hur ser koppling mellan industrin och skolvärlden ut för industritekniska programmet?

Yrkesprogrammen på gymnasiet och Komvux spelar en avgörande roll för Sveriges kompetensförsörjning och därmed för den svenska välfärden. För att möta samhällets efterfrågan på gymnasial kompetens behöver antalet elever på yrkesprogram öka. Framtida prognoser pekar på en ökad efterfrågan av industriutbildad personal, primärt på grund av en ålderstigen yrkeskår där många går i pension under de kommande åren, såväl i Skåne som i resten av Sverige.

Prognos över tillgång och efterfrågan på arbetskraft i länet fram till år 2035

Källa: Region Skåne, "Skåne 2035 - utbildnings- och arbetsmarknadsprognos"

Politiska initiativ, såsom den nya utbildningsformen Nationell Yrkesutbildning (NY) och förändringar inom Komvux, syftar till att möta dessa behov. Dessutom finns sedan en tid tillbaka en lagstiftning som kräver att samhällets kompetensförsörjningsbehov beaktas vid fördelningen av utbildningsplatser, ofta kallad planerings- och dimensioneringslagen.

Denna framtida utbyggnad av yrkesprogrammen innebär stora utmaningar för både företag och skolor. För att möta de ökade behoven kommer samverkan med näringslivet att behöva stärkas betydligt, både

i form av fler praktikplatser och att fler företag erbjuder praktik. Enligt Skolverkets rekommendationer bör industriprogrammet i Skåne öka sin andel av platserna med två procent. Det kan verka som en liten ökning, men för Familjen Helsingborg skulle det innebära att antalet elever som går på Komvux och gymnasiet ungefär fördubblas från dagens cirka 40 elever per årskull. Detta kräver i sin tur dubbelt så många APL- och lärlingsplatser som idag, och i förlängningen en omfattande utbyggnad av skolor, av yrkeslärare och av samarbetet med näringslivet.

Om industritekniska programmet

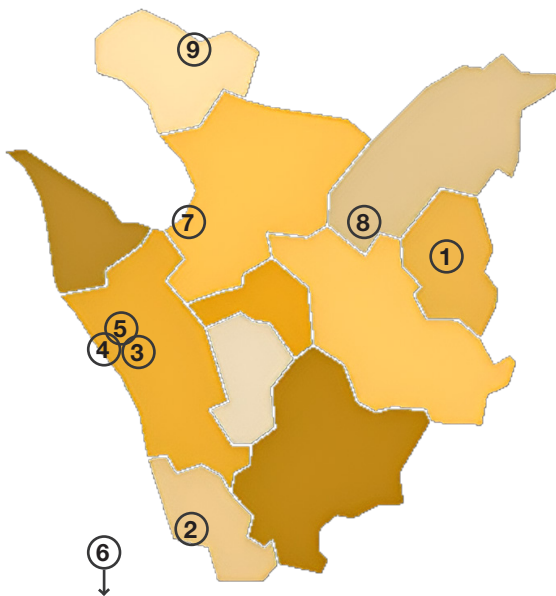
Industritekniska programmet är en yrkesinriktad gymnasieutbildning i Sverige som förbereder elever för karriärer inom industriell tillverkning. Det kan läsas som treårig gymnasial utbildning eller på Komvux, då cirka ett år. Det är ett av de så kallade nationella programmen som erbjuds i hela Sverige. Utbildningen innefattar både praktiska och teoretiska studier, genom praktik på arbetsplatser alternativt som lärling. Elever kan välja mellan flera inriktningar för att specialisera sig inom, inklusive Produktions-teknik, Svetsning, Driftsäkerhet och underhåll, Produkt- och maskinteknik samt CNC-teknik. I Familjen Helsingborg erbjuds programmet på gymnasieskolor i Helsingborg, Ängelholm, Perstorp och Båstad. För vuxna finns programmet som lärling eller skolförlagt i Landskrona, Helsingborg, Örkelljunga och i Lund.³ Programmet erbjuds också på IM-programmet i Örkelljunga. Det finns även en specialutformad kortare operatörsutbildning i Åstorp med inriktning på livsmedelsindustrin som använder delar av programmet.

3. Lund tillhör inte Familjen Helsingborg men det ligger en utbildning där platser har upphandlats åt Helsingborg.

I Perstorp har man så kallat nationellt sök och skolan ägs av Perstorps AB. Det är den enda skolan som erbjuder inriktningen Produktionsteknik i Skåne. Övriga inriktningar som erbjuds antingen Svetsning och Skärande bearbetning (CNC). På flera av skolorna erbjuds båda inriktningarna.

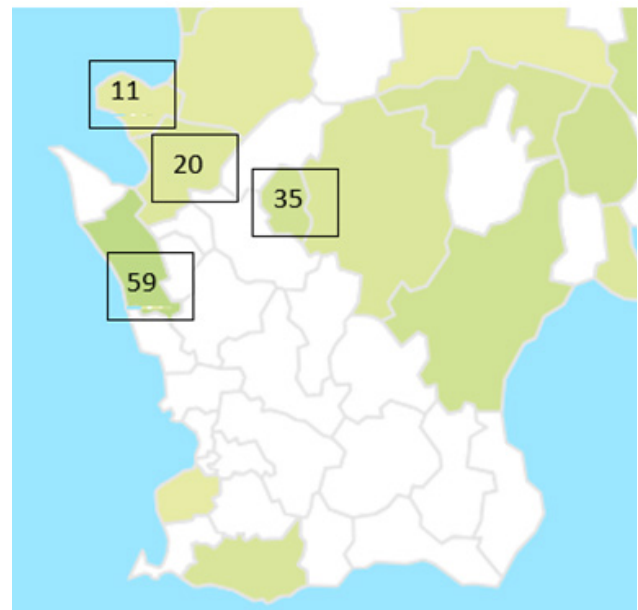
Industritekniska programmet har minskat i omfattning under de senaste decennierna och är numera ett av Sveriges minsta program. Antalet elever i Familjen Helsingborg är ungefär som i resten av landet. Det öppna sökandet i regionen gör att elever ibland reser rätt långt för sin utbildning och på såväl gymnasiet som Komvux är det vanligt att elever kommer från andra kommuner än den där skolan är placerad.

Industritekniska program i Familjen Helsingborg

Under läsåret 23/24 var det ungefär 125 gymnasie-ungdomar som gick programmet (se karta). Det är ungefär som tidigare år. Intaget till Komvux varierar och det är därför svårt att sätta en specifik siffra. Men uppskattningsvis finns det mellan 50–100 elever per år, där Landskrona har den i särklass största Komvuxutbildningen.⁴

Antal gymnasieelever på Industritekniska programmet 2023/2024

Källa: Handelskammaren / Siri, skolverket. <https://siris.skolverket.se/siris/f?p=101:238:0::NO:::aft>

Skola/Kommun	Program	Nivå
1. Perstorps Gymnasium	Produktionsteknik	Gymnasium
2. Landskrona	CNC & Svets	Komvux
3. Filborna / Helsingborg	CNC & Svets	Gymnasium och Komvux (till 2024)
4. Helsingborgs Lärlingsgymnasium	CNC & Svets	Gymnasium
5. Praktiska / Helsingborg	Svets	Gymnasium
6. Movant/Lund	Industriteknik & Svets	Komvux
7. Ängelholm	Svets	Gymnasium och Komvux
8. Örkelljunga	CNC & industri grund	Komvux och Gymnasium (yrkesintroduktion)
9. Båstad	Industriteknik	Gymnasium

4. Se bland annat för förklaring till varför Komvux är svårt att beräkna <https://utveckling.skane.se/siteassets/verksamhetsomraden/naringsliv/dokument/vux-rapport-2021.pdf>

Syftet med det praktiska lärandet

“Man kan inte läsa sig till hur man bygger ett hus”

En ofta identifierad utmaning i många yrkesutbildningssystem är bristen på koherens mellan vad som lärs ut i skolan och de färdigheter och kunskaper som faktiskt behövs på arbetsplatserna, vilket beror på utbildningens isolation från det ”verkliga” arbetet. I undersökningar av olika länders yrkesutbildningssystem fungerar skolan och arbetslivet som två separata entiteter med låg interaktion, vilket riskerar att leda till en utbildning som inte alltid är relevant för elevernas framtid. Till exempel har flera internationella studier visat att en starkare integration mellan skola och arbetsplats leder till bättre läranderesultat och högre anställningsbarhet bland elever.⁵

Den vanliga lösningen på denna utmaning är för det första att företag och skolor samarbetar kring framtagandet av läroplaner och motsvarande. Detta utifrån hypotesen att genom att involvera arbetslivet i utformningen av utbildningen kan man säkerställa att eleverna får lära sig de färdigheter som efterfrågas på arbetsmarknaden. Den andra delen är praktisk tillämpning i utbildningen, det vill säga arbetsplatsförlagt lärande där elever får möjlighet att tillämpa teoretiska kunskaper i en autentisk miljö. Detta kan inkludera såväl tekniska (praktiska) färdigheter som de mjuka färdigheter som ofta är kritiska på dagens arbetsplatser.⁶ I den utredning som ligger till grund för Gymnasireformen 2011 betraktas till exempel praktik som en så nödvändig del av en yrkesutbildning att APL föreslogs bli obligatorisk. En elev utan APL anses inte ha samma möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden och utbildningen anses inte heller ge rätt kompetens.⁷ Detta förslag blev sedermera lag,

Samverkan Skola Arbetsliv (SSA)

Forskning visar att samverkan mellan skola och arbetsliv är avgörande för att förbättra utbildningens relevans och kvalitet samt för att matcha och förbereda eleverna för arbetsmarknaden. Syftet med samverkan är att stärka kopplingarna mellan utbildning och arbetsliv och skapa utbildningssystem som inte bara är teoretiskt robusta, utan också praktiskt relevanta och anpassade till arbetsmarknadens krav. SSA (Samverkan Skola Arbetsliv) är det svenska övergripande begreppet för samarbete mellan utbildningsinstitutioner och arbetslivet i övrigt. Det finns inga nationella riktlinjer för SSA-arbetet, utan det skiljer sig mycket åt beroende på hur kommuner och skolor arbetar. På vissa ställen börjar det redan på förskolan, och allt eftersom eleverna blir äldre anpassas aktiviteterna. Nyckelaspekterna av SSA för äldre elever och vuxna inkluderar näringslivet deltagande i framtagandet av utbildningar, praktikplatser, studiebesök för att se hur olika yrken och branscher fungerar, och gästföreläsningar där företagsrepresentanter delar med sig av sin kunskap med mera.

5. Se bla. (Hiim (2022), Billet (2001, 2020), Sappa (2018))

6. Gessler (2017)

7. SOU 2008:27 (s.28)

och en gymnasieelev ska ha minst 15 veckors praktik under sin utbildning och minst 15 procent av den totala utbildningstiden för Komvuxelever ska utgöras av praktik.

Syftet med det praktiska lärandet är att möjliggöra inläring genom verkliga erfarenheter, eftersom det ofta är det mest effektiva sättet att ta till sig ny kunskap. Den vetenskapliga argumentationen för detta är både diger och omfattande. För att verkligen behärska avancerade färdigheter krävs deltagande i autentiska, varierade och sammanhängande uppgifter som successivt blir svårare och mer komplexa.⁸ I till exempel Lave och Wengers koncept om praktikgemenskap framhäver de att lärande sker bäst när individer är involverade i en gemenskap där de identifierar sig med arbetet och finner mening i läroprocessen.⁹ Enligt författarna är denna identifikation och delaktighet nödvändig för att utveckla professionell kompetens. Deltagande i autentiska arbetsuppgifter är alltså avgörande för att förstå syftet och meningen med grundläggande yrkeskoncept. Man kan helt enkelt inte läsa sig till eller enbart befinna sig i en

skolmiljö för att veta hur man bygger ett hus eller vårdar en patient; äkta praktisk erfarenhet på en verklig arbetsplats är nödvändig. Denna uppfattning får anses vara okontroversiell och allmänt accepterad, och samtliga intervjuade skolor i detta projekt får i högsta grad anses beakta detta. APL anses vara viktigt för elevernas utveckling. Flera skolor betonar dessutom att de lagt in mer än nödvändig APL just för att detta är så viktigt. De svenska så kallade collegeorganisationerna (Teknikcollege, Vårdcollege, ETG) lyfter alla samarbetet med branschen och den omfattande praktiken som central för den kvalitetsgaranti som ligger i konceptet. Samtidigt vet vi då förhållandevis lite om hur APL ser ut i verkligheten.

”

Syftet med praktiskt lärande kan sammanfattas med att det är då man lär sig som absolut bäst och den vetenskapliga argumentationen för detta är både diger och omfattande.

8. Dreyfus och Dreyfus (1986)

9. Lave och Wengers (1991)

Resultat

I Sverige tas läroplaner fram centralt. På lokal nivå är tanken att man genom lokala programråd/yrkesråd stärker relationen mellan skolor och arbetsgivare. Rådet är alltså den centrala, åtminstone formella, funktionen för samverkan mellan skola och arbetsliv, och det regleras i lag: *För yrkesprogrammen i gymnasieskolan ska det finnas ett eller flera lokala programråd för samverkan mellan skola och arbetsliv.*¹⁰ Men mycket mer än så säger inte lagstiftningen. Det åligger alltså såväl gymnasieskolor som Komvux att ha ett råd, dock inget om vad det ska innehålla och när dess syfte kan anses vara uppfyllt. Om man kallar till ett råd som ingen kommer till kan skolan ändå anses ha uppfyllt sitt ansvar, enligt hur lagen är utformad.

I Familjen Helsingborg är det bara enstaka programråd som vi bedömer fungerar, och på sina håll har man helt pausat dem på grund av att inga företag deltar. Det bör understrykas att samtliga intervjuade skolor verkligen önskar ett bra råd med många engagerade företag, och har gjort upprepade försök att bjuda in. Ett välfungerande programråd anses vara mycket positivt för skolan. Exakt vad som konstituerar ett bra råd kan diskuteras men över lag betraktas en stark näringslivskontakt vara central.

Handelskammarens bedömning är att i de fall som programråden fungerar, där man kan hävda att det rör sig om ett par i Familjen Helsingborg, är på grund av en fungerande samverkan i övrigt. Forumet som sådant bedöms åtminstone inte i Familjen Helsingborg vara en förutsättning för en god SSA. Rörande övrig samverkan är några av skolorna medlemmar i Teknikcollege och får stöd därifrån. Det är ett stöd framför allt vissa av lärarna och rektorerna uppger är viktigt genom möjligheten till utbyte

med till exempel andra lärare. Ansvaret för APL, lärlingsplatser, programråd och dylikt vilar dock i all väsentlighet på skolan och ämneslärarna, även om det också är flera rektorer som tar en mycket aktiv roll för att stärka samverkan. Över lag bedöms det bland intervjuade skolor finnas ett intresse av att ha en bra relation med näringslivet.

APL och lärlingsplatser – statistik

I all väsentlighet kommer elever från skolor i Familjen Helsingborg att göra sin praktik på ett företag i regionen, där bara några enstaka procent av företagen ligger utanför Familjens kommuner. I de fallen handlar det ofta om att eleven kommer från en kommun i utkanten av Familjen Helsingborg och gör sin praktik nästgårds. Det finns dessutom få, och relativt små, industritekniska utbildningar i Familjens närområde, så det finns inget reellt elevunderlag från externa kommuner som skulle kunna göra sitt praktiska lärande i Familjen Helsingborg och vice versa. Ett ringa fåtal av praktikplatserna sker hos företag som inte har SNI-kod ”tillverkning” och i de fallen är det oftast byggbranschen, försäljning, och bilmekaniker. I Familjen Helsingborg får industritekniska programmet i högsta grad anses välmotat mot branschen när det gäller APL-platser. Det finns 679 företag i Familjen Helsingborg med minst två anställda där majoriteten är småföretag med 2–9 anställda. Det finns ett fåtal större företag och de största av dem har en bit över tusen medarbetare.

Företag med praktikanter senaste tre åren^{11, 12, 13, 14}

Företagsstorlek (antal anställda)	Antal företag	Antal företag som tar emot APL	Andel av företagen som tagit emot på APL/lärling	Företag som tagit emot mer än från en skola.	Procent av antal elever
2–9	385	23	6%	4	12%
10–50	198	47	24%	16	43%
51–250	77	33	41%	11	33%
251–	19	13 (+3)	68%	3 (+1)	12%
Totalt	679	119		35	100%

Det är framför allt företag i storleksklassen 10–50 anställda där flest elever gör sin praktik. Det är också där flera av de företag som tar emot de absolut flest elever återfinns. Det är en högre andel av de stora (minst 251 anställda) företagen som tagit emot praktikanter. De står dock enbart för cirka 12 procent av det totala antalet praktikplatser. Det är 35 företag i regionen som tar emot elever från mer än en skola. 19 företag tar emot elever från två skolor, 14 företag tar emot elever från tre skolor och tre företag har kontakt med hela fyra skolor i regionen. Dessa företag har dessutom ofta tagit emot mer än en elev från en enskild skola och totalt sett återfinns cirka 2/3 av alla platser bland dessa 35 företag. Knappt hälften av dessa företag återfinns i storleksspannet 10–50 anställda. Bland de företag som tar emot elever från mer än en skola har många av dem tagit emot elever från både gymnasiet och Komvux.

Företag som samarbetar med flera skolor

Företag som tar emot från mer än 1 skola	Antal företag	Andel elever
2 skolor	18 företag	2/3 av alla elever
3 skolor	14 företag	
4 skolor	3 företag	

I tabellen redogörs för hur många företag som under de senaste tre åren haft en eller flera elever på praktik

Över lag finns det en tydlig överlappning av företag mellan samtliga skolor förutom Perstorps Gymnasium som skiljer sig åt på flera sätt. Perstorp är ensamma om sin utbildningsinriktning och de cirka dussinet företag som är kopplade till utbildningen är i huvudsak inom kemisk processtillverkning.

11. Observera att denna undersökning bara gäller relationen mellan industritekniska programmet och företag. Företag kan således ha haft andra relationer med utbildningsväsendet, med andra gymnasieprogram eller med andra utbildningsnivåer (till exempel arbetsmarknadsutbildningar, Yrkehögskolan eller högskolan).

12. I vissa fall sker praktiken utanför Familjen Helsingborg. Det handlar om enstaka elever. Dessa elever har varit i Markaryd, Laholm, Lund, Eslöv, Åhus, Malmö, dvs primärt grannkommuner.

13. Ett fåtal (ca fem) elever har gjort sin APL hos företag som har färre än två anställda. Några av dessa företag är dessutom företag som inte direkt kan anses vara tillverkande industriföretag (försäljning, bilmekaniker osv). Dessa har därför inte tagits med i rapporten.

14. Inom parentes ligger storföretagen som finns utanför Familjen Helsingborg, men som tagit emot flera elever, och därför bedöms vara relevant för statistiken. Ett av dem har även tagit emot från mer än en skola.

Perstorp Gymnasium tillhör en liten skara skolor där ett specifikt företag, i det här fallet Perstorps AB, är huvudman. Några andra exempel är ABB-gymnasiet i Västerås, Hitachi i Ludvika och Volvogymnasiet i Skövde. Företagen har ett stort engagemang i skolan och tar ett omfattande ansvar i alla aspekter. Utifrån den data Handelskammaren som tagit del av finns det inget företag som tar emot elever från Perstorps

Gymnasium som även tar emot elever från andra skolor, åtminstone inte från Familjen Helsingborgs utbildningar. Perstorps Gymnasium sticker ut i regionen och får över lag anses ha den mest välfungerande samverkan mellan skola och näringsliv.

Slutsats och rekommendationer

Handelskammarens undersökning av det industri-tekniska programmet i nordvästra Skåne visar att samverkan mellan skolor och företag har potential att utvecklas. Det saknas dock nationell statistik som kan ge en rättvisande bild av samarbetet i förhållande till övriga Sverige. Många skolor har bristande programråd, och ett fåtal företag tar ett stort ansvar för elevernas arbetsplatsförlagda lärande (APL), medan majoriteten av företagen inte har kontakt med skolorna. Ett fåtal företag står för en betydande andel av APL-platserna, och flera av dessa samarbetar med fler än en skola och tar emot både gymnasie- och komvuxelever.

Undersökningen föreslår att skolor inte behöver vara rädda för att förlora praktikplatser och att ett utökat samarbete, exempelvis genom ett regionalt programråd, skulle vara gynnsamt. Vidare efterlyser rapporten nationell statistik över samarbetet mellan företag och skolor för att kunna fatta informerade beslut och förbättra samverkan inom alla yrkesprogram, inte bara det industritekniska.

Familjen Helsingborg är en del av arbetsmarknadsregionen Malmö-Helsingborg men det är tydligt att utbildningsresandet i huvudsak sker inom Familjen, åtminstone på industritekniska programmet. Ett regionalt och övergripande sätt att föra och registrera statistik ger en tydligare bild av hur samverkan ser ut. Den visar på ett enkelt sätt att näringslivet interagerar med flera skolor och att samverkan skulle ha stora fördelar av att synliggöras och lyftas till en regional nivå.

Ett av rapportens viktigaste resultat är att detta är första gången en sådan här analys görs i syfte att få en konkret bild av hur samverkan faktiskt ser ut. Rapporten visar dels att genom att föra regional statistik får man en betydligt tydligare bild av hur samverkan ser ut. Rapporten visar också att det behövs en annan struktur för att föra statistiken. Det faktum att det inte finns några centrala register, och att de uppgifter som finns är behäftade med osäkerheter, är ett av rapportens viktigaste resultat. Se bilaga 2 för diskussion kring den statistik som tagits fram.

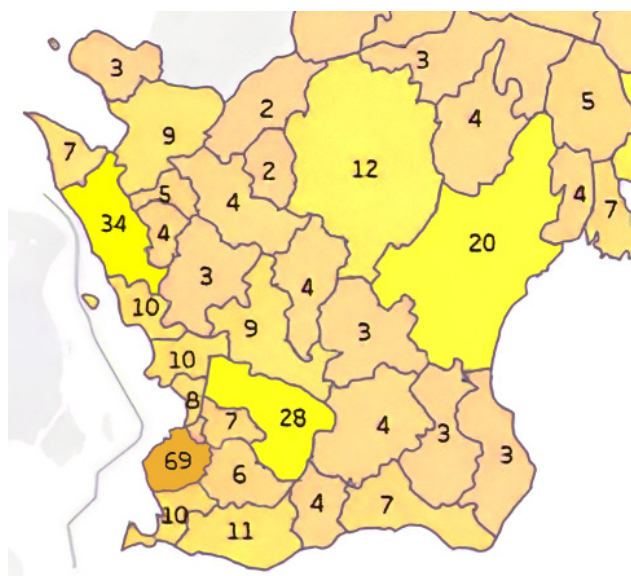
För framtida dialoger om dimensionering av yrkesprogram är APL-statistik central. Den ger samtliga parter: skolor, huvudmän och näringsliv ramar inom vilka SSA kan diskuteras. Den här rapporten måste ses i ljuset av att vi befinner oss i en situation där andelen yrkesutbildningsplatser ska öka avsevärt. Och vi vet i nuläget väldigt lite om hur det ser ut. Det gör det svårt för skolor, kommuner och företag att ha en önskvärd dialog. Bristen på data gör jämförelser med andra regioner svårt. Det hade till exempel varit relevant att kunna se om samverkan i Familjen Helsingborg skiljer sig från andra delar av landet.

Ansvaret för APL, lärlingsplatser och programråd vilar tungt på skolorna och yrkeslärarna. Trots ett stort engagemang för att upprätthålla goda relationer med näringslivet skulle en regional samordning vara till stor nytta för att effektivisera samverkan.

Enligt Skolverkets data förväntas antalet elever i industritekniska programmet i Skåne fördubblas, vilket innebär ett ökat behov av praktik- och lärlingsplatser. I Familjen Helsingborg är det ett snitt på över 80 elever per årskull. Detta ska jämföras med att det i nuläget är cirka 40 elever per årskull. En fördubbling alltså. Beroende på skola gör en elev 2–3 praktikperioder under sin utbildning, vilket skapar ett årligt behov av cirka 120 fler praktik- och lärlingsplatser. För närvarande är det ett fåtal industriföretag som bär huvudansvaret för att ge eleverna praktisk erfarenhet. Dessa företag är dessutom ofta aktiva i programråd och andra samverkansformer. Om något av dessa företag skulle ändra sin policy kring samverkan med skolor skulle det skapa stora utmaningar för utbildningens praktiska delar.

För att få bättre översikt över APL föreslås en årlig insamling av data från skolor. Pilotstudien på industritekniska programmet understryker vikten av att samla in liknande data på nationell nivå för att möjliggöra jämförelser mellan program och regioner. En regional genomlysning och förbättrad samordning av APL-platser rekommenderas för alla nationella program. Ett regionalt programråd skulle kunna underlätta denna samordning.

Hypotetisk dimensionering av industritekniska programmet utifrån Skolverkets rekommendationer

Kartan visar Handelskammarens beräkning på antal ungdomar som skulle behöva söka till industritekniska programmet, beräknat på Skolverkets rekommendationer och invånarantal i skånska kommuner.

I jämförelse med andra länder, som Danmark¹⁵ och Tyskland,¹⁶ har Sverige mycket att lära. Dessa länder samlar in omfattande statistik kring praktiskt lärande, vilket används som grund för beslut och dialog mellan utbildningssystem och näringsliv. Att ha tillgång till nationella historiska data i Sverige skulle ge möjlighet att analysera konjunkturella förändringar och förbättra beslutsunderlaget för dimensionering och andra strategiska förändringar inom yrkesutbildning.

15. <https://www.laerepladsen.dk/>

16. <https://www.bildungsbericht.de/de/bildungsberichte-seit-2006/bildungsbericht-2024>

Bilaga 1

Metod

För att undersöka hur skolor som erbjuder det industritekniska programmet samverkar med industrin och näringslivet, genomfördes en kvalitativ studie i form av semistrukturerade intervjuer, kompletterad med en kvantitativ datainsamling via ett formulär.

Urval

Urvalet bestod av skolor som erbjuder det industritekniska programmet, vilket säkerställde att alla relevanta utbildningsinstitutioner inom detta område inkluderades i studien. Totalt kontaktades och inkluderades nio skolor. Samtliga skolor i Familjen Helsingborg deltog.

Datainsamling

Intervjuer: Intervjuer genomfördes med representanter från samtliga skolor under våren och försommaren 2024. Intervjuerna följde en semistrukturerad intervjumall där samma frågor ställdes till varje skola. Frågorna fokuserade på tre huvudområden:

1. Samverkan med näringslivet: Hur samverkar skolan med företag och andra aktörer inom industrin?
2. Programråd: Hur ser skolans programråd ut, och vilka aktörer ingår i detta?
3. Kontakt med företag: Hur tar skolan kontakt med företag för att skapa praktikplatser, samarbeten och andra möjligheter för eleverna?

Formulär

Efter intervjuerna blev varje skola ombedd att fylla i ett formulär där de angav vilka företag de hade använt för praktik eller lärlingsplatser under perioden 2021–2024. Denna period valdes för att motsvara tre års skolgång för en gymnasieelev.

Formuläret innehöll följande kolumner:

- Företagsnamn (om mer än en enhet, även adress)
- Adress
- Antal gymnasieelever på praktik 2021–2024
- Antal vuxenelever på praktik 2021–2024
- Antal lärlingar 2021–2024
- Eventuell kommentar

Därefter har företagen som nämnts i formulären kodats i storleksordning baserat på antal anställda: 2–9, 10–50, 51–250, och 250 eller fler.

Analys

De insamlade data från intervjuerna analyserades genom en tematisk analys där mönster och gemensamma teman identifierades inom de tre frågeområdena. Formulärdata analyserades kvantitativt för att kartlägga företag som skolorna samarbetat med och dessa företag kategoriserades utifrån storlek baserat på antal anställda.

Bilaga 2

I Sverige förs ingen historisk statistik över den efterfrågade datan. Skolorna har därför ombetts att ta fram ny information för denna rapport. Denna sorts data finns inte heller från andra regioner, vilket försvårar genomförandet av en jämförande studie.

Med anledning av det behöver vissa reservationer kring dataunderlaget lyftas fram. Varje skola sparar sin data på eget vis och bara undantagsvis fanns färdiga register. I de fallen det fanns register över företag fanns inga färdiga underlag som talade om hur många gånger ett företag tagit emot elever, kommenterar om platsen, etcetera. Detta har skolorna tagit fram i efterhand. Skolorna har enligt Handelskammarens uppfattning gjort en gedigen insats att samla ihop data, men har i vissa fall haft svårt att säkerställa kompletta uppgifter.

Till exempel har en skola uppgett att deras uppgifter om vilka företag man haft kontakt med är komplett, men det saknas delvis uppgifter när mer än en elev varit på samma företag. Kunskapen är ofta något som ligger hos en enskild lärare och i några fall har lärare lämnat sina tjänster vilket har påverkat insamlandet. Ingen av skolorna uppger internt samordnade system kring APL med historiska data, och i inget fall finns organiserad samordning mellan skolor.

Rapportens resultat får ses ur denna variation av data. Likväl är det Handelskammarens bedömning att den insamlade datan är tillräcklig för att kunna dra de slutsatser som presenterats, och att underlaget i huvudsak stämmer. Enstaka företag och några elever saknas förmodligen, men de insamlade uppgifterna bedöms vara tillräckligt omfattande för att möjliggöra analysen. Eventuellt kompletterande data skulle kunna innebära smärre förändringar, men det är osannolikt att det skulle påverka de slutsatser som dras.

Handelskammaren
I sydsvenska företags intresse

Sydsvenska Industri- och Handelskammaren
Ångbåtsbron 1, 211 20 Malmö. Tel 040 - 690 24 00
www.handelskammaren.com